

ŞEYH BEDREDDİN

Esat Korkmaz

Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali
Hilmi Dede Baba Araştırma Eğitim ve
Kültür Vakfı Yayınları

ÖNSÖZ

Unutmanın ölü denizinde; geçmişe-emeğe nankörlüğün, tehlikelere karşı körlüğün, uyarılara karşı sağırlığın moda olduğu günümüzde geçmişin bilgisini yaşamın hizmetine vermenin yolu bâtinî tarih çalışmasından geçer.

Eksikliği yaşam başışlamaz, boşluk da tanımaz; ne olup ne bitiyor demeye fırsat bulamadan tarih egemenin hizmetine girer ya da bizler bu tarihin hizmetçisi oluruz.

Böylesi bir son yakalandığında, ölümler yaşayanları bir bir gömmeye başlar. Yaşamın geleceğine egemen olmak istiyorsak zamanı yutmak, kendimize egemen olmak istiyorsak yutulan zamanı gözlemek durumundayız.

Geçmiş olayların tarihsel özelliği, ancak geleceğe katkıları ortaya çıktığında tam olarak anlaşılabilir: Aradan altıyüz yıla yakın süre geçti, tam anlamıyla gelecek zamanda sayılırız; bilmek için yeterli zaman geçmiştir.

Kaynaklar, boş bir evde duran hayaletler gibidir; tarihle sulanabilirse sulanıp canlandırılabilirse hayalet olmaktan çıkıp aramıza katılabilirler.

Tarihimizi güncellemek ve güncellediğimiz tarihimizi günümüzün saldırısından korumak dileğiyle....(*)

(*) Bu broşür, Anahtar Kitaplar Yayınevi tarafından yayımlanan **Şeyh Bedreddin ve Vâridât** adlı kitabımdan yararlanarak oluşturuldu. Daha geniş bilgiye ve ayrıntılı Bedreddin kaynakçasına ulaşmak isteyenler, adı geçen çalışmama başvurabilirler.

Bedreddin'i Anımsamak

*Engin düşünceye daldığım anda,
Bedreddin'i hatırlayıp ağlarım.
Ben, benle baş başa kaldığım anda,
Bedreddin'i hatırlayıp ağlarım.*

Bizler Şeyh Bedreddin'i Nazım Hikmet'in;

“Sedirde al yeşil, dal dal Bursa ipeklisi,
duvarda mavi bir bahçe gibi Kütahyalı çiniler,
gümüş ibriklerde şarap,
bakır lengerlerde kızarmış kuzular nar idi

Öz kardeşi Musa'yı ok kirişiyle boğup
yani bir altın leğende kardeş kanıyla
abdest alarak
Çelebi Sultan Mehmet tahta çıkmış
hünkâr idi,
dizeleriyle başlayan ve;

Yağmur çiseliyor,
Serez'in esnaf çarşısında,
bir bakırcı dükkânının karşısında,
Bedreddinim bir ağaca asılı.

Yağmur çiseliyor.
Gecenin geç ve yıldızsız bir saatidir.
Ve yağmurda ıslanan,
yapraksız bir dalda sallanan şeyhimin,
çırılçıplak etidir.

Yağmur çiseliyor.
Serez Çarşısı dilsiz.
Serez Çarşısı kör.
Havada konuşmamanın, görmemenin,
kahrolası hüznü.
Ve Serez Çarşısı kapatmış elleriyle
yüzünü.

Yağmur çiseliyor...”

dizeleriyle son Şeyh Bedreddin Destanından öğrendik: Nazım Hikmet, isyanın geçtiği tarih kesitine, koğuşun demir parmaklıklarına yanaşan ve Tornacı Şefik'in gömleğini giyen Börklüce Mustafa'nın dervişlerinden birinin ruhu ile yolculuk etmişti. Biz ise Bedreddin'in kavga/düşünce dünyasına, yaşamın sonuncu kaynağı olduğuna inanılan ve canı taşıdığı kabul edilen, ondan bize ulaşan tek kanıt durumunda bulunan kemikleri ile seyahat edeceğiz. Kemiklerden oluşan iskelet, geriye taşındığında bin bir can edinir, bin bir dona bürünür; geçmişin orasında-burasında bedensiz dolaşan ve beden beden diye çığrışan Bedreddin müritlerini uçurup aramıza taşıyiverir. Bu aslında söze gelmek/ sözle gelmek, yeni bedenlerde yorumlanmak, yani davranışa dönüşmek, bu yolla geleceğe taşınıp ölümsüzleşmek/ ölmeden evvel ölmek ya da yaşarken dirilmek demektir.

Nazım Hikmet'in Şeyh Bedreddin Destanı'nın sonuna eklediği Ahmed'in öyküsü, bu tasarıma çarpıcı bir örnektir. Ahmed'in dedesi ile muhabbet eden erenler, tok ve kararlı bir sesle şöyle der:

-“İsa peygamberin ölüsü etiyle, kemiğiyle, sakalıyla dirilecekmiş. Bu yalandır. Bedreddin'in ölüsü, kemiksiz, sakalsız, bıyıksız, gözün bakışı, dilin sözü, göğsün soluğu gibi dirilecek. Bunu bilirim işte..... Bedreddin yine gelecek diyorsak, sözü, bakışı, soluğu bizim aramızdan çıkıp gelecektir, diyoruz..”

Şeyh Bedreddin'i Unutmak Suçtur

*Bir deyiş dinlesem sazın telinden,
Dem vursa Serez'den, Aydın ilinden,
Bir gül görsem, koparılmış dalından,
Bedreddin'i hatırlayıp ağlarım.*

Herevi'nin, *Kanı helaldir, ama malı haramdır*, fetvasının ardından 18 Aralık 1416 tarihinde Serez Çarşısı'nda asılan Şeyh Bedreddin'i Unutmak Suçtur.

1400'lerinbaşında, Anadolu'da/Trakya'da/Balkanlar'da, feodal bir devletin egemenliği altındaki coğrafyada, temel üretim zemininde, yani toprak-otlak üzerinde belirleyici üretici güçler, yani köylüler-çobanlar-zanaatkârlar Şeyh Bedreddin'in önderliğinde *isyan* ettiler. İsa-Musa-Muhammet şeriatına, bu şeriatı ideoloji edinen ve yerleşik yaşamı güden devlete/devletin kurumlarına *tavırlı* bir kanalda, *ilksel eşitlikçe toplum değerlerini* yeni bir yorumla yaşama geçirerek, tarihte *ilk kez* kapitalizmi ve sosyalizmi de *öteleyen* ve insanlığa kesin kurtuluş getirecek olan *kâmil toplumun* kurulmasına *cüret* ettiler.

Üretici güçler, var olan üretim ilişkilerinin yarattığı toplumsal çelişkileri kullanarak *yeni bir toplum* yaratmaya *soyunduğunda* ya kendi yaratıcılığını *taşıyabilecek* bir önder yaratır ya da bunu önceden sezen yaratıcı önderi bulur.

Kimdir bu yaratıcı önder?

Bu önder *çağının dışına çıkabilme* yeteneğini ya da henüz *tarih olmayan geleceğe uzanma* becerisini gösterebilir; tarihinin sınırına gelmiş değerleri-kimlikleri *yadsımasını* bilir. Bu yetenek ve becerilerden yoksun olan bir insan ne denli *önder* kabul edilirse edilsin *o çağının sınırları içinde kalan, başkalarının izini süren, zamanın verdikleriyle yetinen, yok olacağı-silineceği sonuna kendini hızla tüketerek yaklaşan* bir kimliktir.

İşte Şeyh Bedreddin, çağının sınırlarını aşacak bir kimliğin arandığı bir tarih kesitinde ortaya çıkmış bir önderdir.

İdam edildikten sonra Şeyh Bedreddin Serez'deki tekkesinin bahçesine gömüldü ve yaklaşık 500 yıl orada kaldı. Lozan Antlaşması'ndan sonra uygulanan zorunlu göç sırasında Serezli Bedreddini Türkler, şeyhlerinin mezarını açtılar, kemiklerini çinko bir kutuya koyarak İstanbul'a getirdiler. Çinko kutudaki kemikler 16 yıl boyunca Sultan Ahmet Camii'nde bir dolapta saklandı; ardından Topkapı Sarayı'na gönderildi ve 20 yıl da orada bekledi. Malı haram, kanı helaldir, diye idam edilen Simavna Kadısı'nın oğlu Şeyh Bedreddin, ikinci mezarına ancak 1961 yılında kavuşabildi: Kemikleri, 23 Ekim 1961 tarih ve 5/1840 Sayılı Karar'la Cağaloğlu'nda bulunan II. Mahmut Türbesi'nin bahçesine dini törenle gömüldü.

Torunu Hafız Halil'in yazdığı Menakıbnâme'ye göre Bedreddin'in babası Gazi İsrâîl'dir; Orhan'ın oğlu Süleyman Bey'in emri altında Rumeli'yi fethetme girişiminde ilk yedi gaziden biridir. Annesi Hıristiyan'dır; Simavna bânının kızı olduğuna göre yüksek görevli bir aileden gelmektedir. Bedreddin, 760/ 1358-59'da Simavna'yı fetheden kişinin yerleştiği bir "kilisede" dünyaya gelir.

Bursa'da Arabi'nin Işık Felsefesiyle Tanışıyor

*Dağlar görkemliyse, denizler mağrur,
Bulutlar nemliyse, topraklar çamur,
Hele çiselerse bir ince yağmur,
Bedreddin'i hatırlayıp ağlım.*

Fethedildikten sonra ilk eğitimini Edirne'de alır: İlk hocası Molla Yusuf onu, ileride uzmanlık alanı olarak seçeceği fıkıhla tanıştır. Hocası ölünce öğretmen sıkıntısı çeker: Yeni başkentte eğitimini sürdürmesini sağlayacak yetenekte başka hoca yoktur. Bu nedenle genç Bedreddin Bursa'ya gitmek zorunda kalır. Çünkü Bursa, etkin bir kültür merkezidir. İlk Osmanlı hükümdarları tarafından yaptırılan Kaplıca ve Manastır medreseleri dönemin önemli eğitim kurumları durumundadır: Bedreddin Manastır Medresesi'nde, ünlü müderris Molla Şemseddin Fenâri aracılığıyla Arap evrenselciliğinin simgesi İbn Arabi'nin ışık felsefesini inceleme olanağını bulur ve derinden etkilenir.

Endülüslü Arap mutasavvıf Muhyiddin Arabi(1162-1240); bütün varlık türlerinin, Tanrı'nın görünüşü olduğu düşüncesini savunarak, varlık-birliği/mevcut-birliği görüşünü geliştirdi. O'na göre, bütün varlık türlerinin değişmez kaynağı, başlıca ilkesi Tanrı'ydı. O, önsüz-sonsuzdu, birdi; yaratılmamıştı, salt akıldı, salt ruhtu, salt ışıktı, salt istençti. Tanrı dışında bir varlık, bir oluş yoktu. Varlık kavramı altında toplanan ne varsa tanrısal görünüştü. Oluş, tanrısal özün yansıması, duyulur alanda görünmesiydi. Bu nedenle oluş, bir yoktan varoluş değil, gizliden açığa çıkış, görünmezden görünür duruma geliştii, bir fışkırmaydı. Evren bağımsız bir varlık olmadığı gibi yaratılmış da değildi; tanrısal özün bir bütünlük içinde görünüşüydü. Tanrısal tözle tanrısal öz ayrı ayrı şeyler değil, özdeş şeylerdi. Bu nedenle her öz bir töz, her töz bir özdü. Evren bütününde değişme, başkalaşma ve zaman yoktu; bunlar birer görünüş olmaktan öteye geçemezdi. Evren tanrısal özden çıkmadan önce, her nesne bir gizlilik içindeydi, kesin gizlilik ortamındaydı. İnsan gizli evrenle görünen evreni birleştiren varlıktı; ancak tanrısal özden ayrı değildi. Tanrısal öz, bu yetkin insanda(insan-ı kâmil) dile gelir, söz niteliği kazanırdı. Bu nedenle insan Konuşan Tanrı; Tanrı ise somut bir varlık niteliğine bürünen, Konuşan İnsandı. Bu ayrılık da görünüşteydi; gerçekte insanla Tanrı birdi. Yetkin insana dirilik kazandıran, onu düşündüren, hareket ettiren ruh ise Tanrı'nın kelâmı durumundaydı.

Arabi'ye göre, yetkin insan olabilmenin belli koşulları vardı: 1) Akla dayanan, ondan kaynaklanan kesinlik; 2) Tanrısal coşkunlukla kendinden geçiş; 3) Derin sevinç; 4) Sezgi; 5) Yüce evreni bütünlüğüyle kavrama.

Yine O'na göre varlığın üç basamağı bulunuyordu: a) Birinci basamak; tanrısal varlık basamağı; bilinemez, kavranamaz, yalnızca düşünülür. Görünmeyen mutlak bir ortamdır; bu ortamda bütün nitelikler, nicelikler, eylemler, türülükler tanrısal "bir"e dönüşür. b) İkinci basamak; varlığın belirlediği ilk alan; bütün ortaya çıkış ve görünüş olaylarının başlangıç ortamı; bu alan Tanrı'ya göre görünen, ondan sonraki varlıklara göre ise gizlidir. c) Üçüncü basamak; ikinci belirlenmiş alanı; tek oluş ve ilk oluş'un gerçekleştiği alan; insanlığın ilk örneği olarak Muhammet'in gerçekleştiği ortam.

Ortaya çıkış, oluşun belli aşamalara göre gerçekleşmesiydi: 1) Birinci aşamadaki görünüş; ruhlar evrenini oluşturur; Tanrı katından çıkışın en yüce aşamasıdır. 2) İkinci aşamadaki görünüş; bütün varlık türlerinin en yetkin, en olgun örneklerini içeren evren; bütün evrensel ilkeler, tümeler, biçimler bu aşamada görünüşe çıkar; bu örneklere göre varlıklar biçimlenir. 3) Üçüncü aşamadaki görünüş; nesnelere ortaya çıktığı evren; bütün yer kaplayan varlık türlerini içeren bu evren, görünüş alanına çıkışın en somut biçimidir.

Varlık sorununu sevgi ve sezgi gibi iki ilke üzerine yapılandıran Arabi'ye göre insanın bütün eylemleri tanrısalıdır. Tanrı'nın insana en yakın olduğu an; sevginin, sevişmeden duyulan tadın en yüksek aşamaya vardığı andı.

Konya’da Hurûfilikle İlişkiye Geçiyor

*Bir kişi çarmıha diri çakılsa,
Bir fidan kesilip yere yıkılsa,
Bir eğri ağaca urgan takılsa,
Bedreddin’i hatırlayıp ağlarım.*

Bursa’dan sonra Bedreddin, Selçuklu döneminden başlayarak medreseleriyle ün kazanan Konya’ya gider; orada, Hurufiliğin kurucusu Fazlullah Hurufi’nin tilmizi Feyzullah’tan ilm-i huruf dersleri alır Feyzullah-Fazlullah bağlantısı, araştırmacılarda ortak kabul görmez; ancak Menakıbnâme yazarının Fazlullah konusundaki suskunluğu, ilişkinin doğruluğunu kanıtlar niteliktedir.

Hurufilik, Fazlullah Hurufi’nin kurduğu, Tanrı’yı, insanı ve genel olarak varlığı harfler ve sayılarla açıklayan felsefe/inançtır. Hurufilik, öncelikle harflerin önemi ve onların sayılarla ilişkisi üzerinde durur: İnançlarını ve yükümlülüklerini Arap abecesinin 28 harfi ve Fars abecesinin 32 harfiyle yorumlar. Hurufilere göre tanrısal sırlar harf ve sayılarda gizlidir; harf ve sayıların gerçek anlamları açığa çıkarılabilirse tanrısal sırlar çözüme kavuşturulmuş olur. Hurufilik anlayışında Tanrı, harflerle seslerden oluşur; bu kapsamda varlığın özünü kuran harflerle seslerdir; harflerin içerdiği seslerin görünüş alanına çıkmasıyla varlık türleri oluşur. Ses insanda söz olarak gerçekleşir; harfler dile aktarılınca söz niteliği kazanır; bu durumda ses aracılığıyla harflerin mana âleminde madde âlemine geçmesi olarak algılanır ve “oluş” böylece gerçekleşir. Evrenin özeti olması nedeniyle insanın yüzü hakikatin aynasıdır. İnsanın yüzündeki doğuştan gelen yedi çizgi (hutut-ı ebiye) yedi göğü; yine yüzündeki sonradan oluşan yedi çizgi (hutut-ı ümmiye) yeri temsil eder. Bu on dört çizgiyle bu çizgilerin insan yüzünde buldukları on dört yerin toplamı yirmi sekizdir; yirmi sekiz harf Tanrı’yı gösterir; insanda görünen ve konuşan Tanrı’dır. Hurufilikte, bütün varlıklar insana, bütün insanlar ise peygamber ve imama bağlıdır. Nasıl peygamberlik Hz. Muhammet’le en yüce ve en son noktaya ulaşmışsa tıpkı bunun gibi imamlık da Hz. Ali’yle olgunluğa ulaşmıştır; Hz. Ali’nin soyundan gelenler bu olgunluğu sürdürür. İmam Hasan Askeri, zâhir imamların sonuncusudur; ondan sonra gayb dönemine girilir; gizli imam dönemi (gayb dönemi) Mehdi’yle başlar ve Mehdi de Fazlullah Hurufi’dir. XIV. yy’ın sonlarında ortaya çıkan Hurufilik, İran, Azerbaycan, Irak, Anadolu ve Rumeli’de taban buldu; İran’da siyasal güçlülerle karşılaşan Hurufiler, Osmanlı topraklarına sığındı: Fazlullah’ın baş halifesi olan Nesimi Bektaşî Tekkesi’ne sığınarak, tarikatını buradan yönlendirmeye çalıştı.

Bilim Aşkına Kahire'ye Yolculuk

*Zalimler düşüme geldiği zaman,
Bir kâbus uykumu böldüğü zaman,
Bir ilim adamı öldüğü zaman,
Bedreddin'i hatırlayıp ağlarım.*

Bursa'da İbn Arabi felsefesiyle karşılaştıktan sonra daha önce edindiği fıkıh bilgisiyle yeni edindiği bilgi arasındaki çelişkiler O'nu rahatsız eder. Konya'da tanıştığı Hurufi felsefe/inanç, çelişkileri azaltacağına daha da arttırır. Kararsızlık içinde kıvranan Bedreddin, dönemin üniversite kenti Kahire'ye yönelir. Kahire müderrisleri denli medreseleriyle de ünlüydü: Menakıbname'den Kahire'de bir Rûmi lobisinin var olduğunu öğreniyoruz. Kaynaklar da bu durumu yalanlamıyor. Burci hanedanının ilk hükümdarı Sultan Berkuk, Türkçe konuşanları özellikle destekliyordu. Sayıları oldukça fazla olan Anadolu sûfiler, bir araya gelerek kimi hanikâhlarda etkili oldular. 1355'te İbn Tulûn Camii yakınında kurulmuş olan ve Mısırlı olmayan öğrencilerin buluşma yeri olarak öne çıkan Şeyhûniye Hanikâhı bunlardan biriydi. Hanikâh, Ekmeleddin el-Bayburti gibi ünlü bir müderrisçe yönetiliyordu. Ekmeleddin'in Sultan üzerinde büyük etkisi vardı: Şeyh, müritleri için Berkuk'tan gözde görevler talep etmekten geri kalmazdı.

İşte Bedreddin Kahire'ye gelince bu etkin çevrenin içine girer: Menakıbname, Bedreddin'in Mısır'a geliş tarihini 8 Aralık 1382 olarak belirtir. İlginç bir rastlantı, yazgıları biraz da benzer olan, Mukaddime'yi yazmış-bitirmiş, ününün doruğuna taşınmış, Tunus'tan kovulan İbn Haldun da aynı gün Mısır'a ayak basar. Yine Kahire'de Mukaddem Tepesi'nde, başında Kaygusuz Abdal'ın bulunduğu Kaygusuz Abdal Dergâhı bulunmaktadır. Menakıbname, Bedreddin-İbn Haldun ya da Bedreddin-Kaygusuz Abdal ilişkisinden hiç söz etmez. Dedesini aklama amacını sürekli canlı tutan Hafız Halil tehlikeli ve riskli bulunan bu kimliklerle Bedreddin ilişkisini kanımızca "silmetedir".

Mürşidi Ahlati ile Tanışması ve Yol Doğumu

*Ne zaman yüzümü garba döndürsem,
Gruba bakarak hayale girsem,
Güneşi batarken sararmış görsem,
Bedreddin'i hatırlayıp ağlarım.*

Selçuklu kurucu ailesinden gelen, iki dil bilen Bedreddin bu etkili çevre içinde olanaklarını iyi değerlendirmiş ve Saray'a girmekte fazla zorluk çekmemiştir. Hafız Halil'in tanıklığına göre Rum Işığı(Pertev-i Rum) adıyla anılan bu genç âlimin ünü karşısında Sultan Berkuk ilgisiz kalmaz ve O'nu Saray'a davet eder; oğlu Ferec'in özel hocalığına atar. Bedreddin, gelecekteki yazgısını belirleyecek olan tasavvuf yolundaki mürşidi Hüseyin Ahlati ile Saray'da karşılaşır. Sultan Berkuk, Ahlati'ye ve Bedreddin'e birer Habeş cariyeye sunar. Bu cariyeler, Simavnalı Bedreddin'in yaşamında önemli işlevler üstlenecektir: Cazibe, Menakıbname yazarının babası, yani Bedreddin'in oğlu İsmail'in annesi; Ahlati'den aldığı bilgilerle bir kadın sūfi aşamasına yükselen Mariye ise tasavvuf konusunda O'nun öğretmeni olacaktır. Söylencesel anlatıma göre Bedreddin bir gece Mariye ile görüşür; görüşmeden sonra vecde gelir; sūfilerin yoluna katılmaya karar verir; yapılan bir yola giriş töreniyle Ahlati'nin müridi olur. Bu durum Bedreddin'in yaşamında belirleyici bir kırılmadır. Daha önce eğitimini gördüğü fıkıh biliminden firar eder; dervişlerin kıl abasını giyer; mallarını yoksullara dağıtır; sūfi gelenekte kimi söylencesel anlatımlarda tanık olduğumuz gibi tüm kitaplarını Nil'e atar. Ardından yeni yaşamının çile dönemi başlar.

Bedreddin'in ünlü bir fakih iken birden bire ateşli bir sūfiye dönüşmesi, Kahire'deki Rumi dostları telaşlandırır: Bedreddin'in yol ve eğitim arkadaşı Müeyyed'i, durumu aktarmak üzere babasına, Rumeli'ye gönderirler. Menakıbname metni, babasının, durumdan kaygılanacağına büyük sevinç duyduğunu belirtir: Ya sevgisinden ya da Rumeli'nin uç beyliklerinde kendisine gereksinme olduğundan hizmetlisi Şahne Musa'yı oğlunu Rumeli'ye dönmeye ikna etmesi için Kahire'ye gönderir. Musa, Edirne'den Kahire'ye giderken, kendini Timur'un Şam kuşatmasının ortasında bulur(1400 sonu). Memlûklular tarafından zorla silah altına alınır ve söylenceye göre büyük kahramanlık gösterir. 25 Aralık 1400'de Memluk ordusu yenilgiye uğrar; Musa esir düşer. Yiğitliğinden etkilenen Timur, O'nun Mısır'a gitmesine izin verir; 1401'in Mart başında Kahire'ye ulaşır; Bedreddin'i derviş kılığında bulur. Babasının isteğini iletir, ancak O bu isteği reddeder. Uzun esirlik dönemi Bedreddin'i yıpratır: Ahlati onu iyileştirmeye çalışır; ona elma suyu ve sığırdilinden oluşan bir diyet uygular. Kalbini ve sırtını dinledikten sonra, hava değişimi önerir; çünkü tıp, durumuna karşı çaresizdir. Bedreddin'deki cevherin önceden ayırdına varan Ahlati, onu görünüşte hava değişimi için gerçekte ise dâi olarak Tebriz'e gönderir. Bedreddin'in Tebriz yolculuğu Menakıbname'de ayrıntılarıyla verilir: Tebriz o dönemde Timur'un siyasal egemenliğine girmiş bir bölgedir. Timur ile

Beyazıd'a karşı düzenlediği seferin ardından Anadolu'dan dönerken karşılaşacaktır. Timur'un gelişinden önce Tebriz'e ulaşan Bedreddin, tartışmalı olmakla birlikte Mayıs 1403'te ordunun kış karargâhında karşılaşır. Bedreddin'in dâi olarak kaldığı-gezdiği bölge Safavi tarikatının merkezi ve Hurufiliğin etki alanıdır.

Timur istilasını izleyen dönemde Safeviler, özellikle Doğu Anadolu Türkmenleri arasında çok sayıda yandaş buldu. Safiyettin-i Erdebili'nin torunu Hoca Ali'nin ölmesi[1429] üzerine, tarikatın yönetimini ele alan Cüneyt[1447-1460], Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın kız kardeşiyle evlenerek, bu ülke topraklarında rahatça dolaşma olanağını elde etti. Çevresine topladığı 12.000 müridiyle Gürcü ve Çerkez topraklarıyla Şirvanşahlar'a saldırdı; bu saldırılardan birinde öldürülünce yerine oğlu Haydar geçti. Haydar müritlerine, On İki İmam'ı simgeleyen on iki dilimli kızıl taç giydirdi; bu nedenle kızıl taç giyen Haydar yandaşları Kızılba adıyla anılmaya başlandı. Haydar, babasının öcünü almak için Şirvanşahlar'la giriştiği savaşta öldürülünce yerine oğullarından Ali geçti. O da Tebriz üzerine yaptığı bir seferde öldürülünce[1501] yetkiyi, küçük kardeşi İsmail bin Haydar (Şah İsmail) aldı; dedesi Uzun Hasan'ın devletinin başına geçmek için yoğun bir mücadeleye girdi; Türkmen oymaklarının da desteğiyle Azerbaycan üzerine yürüdü; Tebriz'de saltanat tacını giyerek hükümdarlığını ilan etti[1501]; egemen olduğu topraklarda İran ulusçuluğunun temelini attı; Şiiliğin, devletin resmi dini olmasını sağladı.

Kahire'den Halep'e

*Kemal der: Dünyaya geldim geleli,
Gözümün pasını sildim sileli,
Hasılı kendimi bildim bileli,
Bedreddin'i hatırlayıp ağlarım.*

Derviş Kemal

Bedreddin Timur'dan ve yakın çevresinden itibar görür; Timur hizmetinde çalışmayı önerir. Ancak Bedreddin kabul etmez. Gördüğü bir rüya onu etkiler; Mısır'dan Ahlati'nin hasta olduğu haberini alır ve Ahlat-Bitlis üzerinden gizlice Kahire'ye döner. Bedreddin'in Mısır'a dönüşü politik ve dinsel açıdan hareketli bir döneme rastlar. Ahlati çok hastadır; ölümünden önce O'nun halifesi seçilerek hanikâhın başına getirilir: Genç olduğu savıyla kimi müritler bu seçime itiraz eder; Bedreddin çekilmeyi önerir, ancak kabul edilmez. Bedreddin Mısır'da 6 ay kalır ve ani bir kararla Kahire'den ayrılır: Menakıbname bu ayrılığın nedenini, Şeyh'in bundan böyle deneyimini doğduğu ülkede yaymak istemesi, olarak belirtir. Ne var ki bu gerekçeyi yaşama geçiren başka nedenler de vardır: Mısır'da siyasi bir kargaşa hüküm sürmektedir. Kardeşleriyle taht kavgasına giren Bedreddin'in eski öğrencisi Sultan Ferec, 20 Eylül 1405'te Suriye'ye kaçmak zorunda kalır. Ekonomik durumun kötüleşmesi, buna koşut olarak beliren kıtlık, medreseleri olumsuz yönde etkiler. Gelişmeler sonucu Bedreddin Kahire'den Halep'e gitmek üzere ayrılır: Onyedi yandaşı da Kudüs'te kendisine katılır.

Halep'te Bedreddin'i bin kadar Türkmen karşılar; O'na bir hanikâh yapmak isterler; yanlarında kalması için ısrarlı olurlar. Ancak Bedreddin Anadolu'ya gitmekte kararlıdır. Halep sûfi geleneğın çok canlı olduğu bir kentti: Simyacılık ve büyücülükle suçlanan Sühreverdi, zındık olduğu savıyla XII. yüzyılda bu kentte idam edilmişti. Hallac-ı Mansur geleneğini sürdüren Hurufi Nesimi'nin derisi burada yüzülmüştü.

Halep'ten ayrılan Bedreddin Konya'ya Karaman Beyliği topraklarına yönelir: Karaman Beyliği, on yıl kadar önce Yıldırım Bayezid tarafından ilhak edilmiş, ancak Timur'un koruması sayesinde yeniden kurulmuştu. Karaman yükselişinin başta gelen adı olacak olan Mehmet b. Alaeddin Ali, Timurca Bursa hapisanesinden yeni kurtarılmış, topraklarına yeniden sahiplenme çabası içine girmişti. Alaeddin Ali oğullarının taht kavgasıyla çalkalanan huzursuz Karaman topraklarında ilerleyen Bedreddin sonunda Konya'ya varır. Konya O'nun ilk eğitim aldığı kentlerden biridir ve olasılıkla birçok tanıdığı vardı. Müritlerinin kendisi için ayırdığı bir eve yerleşir ve kentteki bir medresede dersler vermeye başlar. Ünlü bir sûfi soyundan gelmesine karşın Karaman Beyi hiç de sûfilerden hoşlanmazdı: Hatta kimi kaynaklar Karaman Beyi'nin münkir olduğunu belirtir. 1420'lerin sonunda, Bourgogne'lu şövalye Bertrandon de La Brocquière Karaman Beyi'nin tavrını şu tümcelerle açıklar: "O ne iyi bir Hıristiyan, ne de iyi bir Müslümandı ve ona iki peygamberden, yani Nasıralı İsa ve Muhammed'den söz edildiğinde, hayatta olan hangisiyse ona-yani hiçbirine- bağlanmak

istediğini söylerdi. Menakıbname'nin tanıklığını ölçü alırsak Bedreddin Bey'in gözüne girmeyi başarır: Bunun zerine Bey Bedreddin'in müridi olur.

Halep'ten Anadolu'ya

*Bir Şah olsam hükmeyleşem cihana
Kilise, mescidi yıkar giderdim
Okullar yapardım bütün insana
Cehaleti kökten söker giderdim*

*Fabrikalar kurar idim her yerde
İkiliği kovar idim bu serde
Ayrı gözle bakmaz idim bir ferde
Cihana bir gözle bakar giderdim*

Konya'dan ayrılan Bedreddin, varlığını yine Timur'a borçlu olan Germiyan topraklarına girer: Sûfilere karşı daha olumlu olan Germiyan Beyi II. Yakub ve annesi, Menakıbnâme'nin bildirdiğine göre şeyhi yaya olarak karşılarlar ve O'na iltifat ederler.

Daha sonra Bedreddin Menderes Vadisi'ne ve Aydıneli'ne yönelir: Aydınogulları Timur tarafından eski yetkisine kavuşturulmuş durumdadır. Bedreddin hareketinin iki önemli ismi bu toprakların insanıdır: Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal. Bedreddin'in adına bağlanan büyük isyan, önce burada, Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal'in yönetiminde başlamıştır. Osmanlı kayıtlarına bakacak olursak Bedreddin, bu iki isyan hareketini desteklemiştir. Torunu Hafız Halil ise tersi görüştedir: Dedesini çok tehlikeli bulduğu bu iki harekette sakınmak ister. Ancak yine de torununun kaleminden çıkan Menakıbnâme son derece önemli kimi ayrıntılar verir: Buna göre Bedreddin'in görüşleri, Anadolu'yla sınırlı kalmaz, Müslüman iktidara bağlı olmayan bir Hıristiyan yöresine, Ceneviz egemenliği altında bulunan Sakız adasına kadar yayılır.

Börklüce ve Torlak ilişkilerini silen Hafız Halil, isyanın bu önemli merkezine dedesinin Edirne'ye döndükten sonra davet üzerine bir kez daha gittiğini belirtir: Kim bilir belki de isyanın ayrıntıları bu ziyaret sırasında görüşüldü. Çünkü Menakıbnâme, bu bölgeyi Bedreddin düşüncesinin yayıldığı merkezlerden biri olarak öne çıkarır: Ötesinde, Bedreddin'in oğlu İsmail burada kalır, burada ölür ve Nizar ya da Nazar adında bir köyde gömülür. İsmail öldükten sonra Bedreddin'in torunları Börklüce Mustafa'ya emanet edilir.

İzmiroğlu'nun daveti üzerine Bedreddin Tire'den geçip İzmir'e gider. İzmiroğlu, Osmanlı egemenliğinin Ege topraklarına kadar genişlemesine şiddetle karşı çıkan bir kimliktir. Şeyh Bedreddin ile İzmiroğlu Cüneyd'in eylemleri kuşkusuz sadece siyasi ilişkileri kucaklamıyordu. Ötesinde büyük olasılıkla Bedreddin ile Cüneyd arasında bir mürşit-mürit ilişkisi vardı: Bedreddin düşüncesinin Cüneyd'in yönetimindeki topraklarda büyük başarı kazanması bunun kanıtı durumundadır. Menakıbnâme bu duruma tanıklık eder: İzmir Kalesi'ndeki bütün askerler, komutanlarını örnek alarak onun müridi olmayı kabul ettiler. Gelişmeler Bedreddini bir söylence kimliği durumuna getirir: Ünü ve gösterdiği kerametler İslam sınırlarını aşar ve komşu Sakız adası halkının kulağına kadar gider. Söylencesel

zeminde Bedreddin, kâfirlerin ülkesine giderek ikna yoluyla ya da keramet gücüyle, dini kadrolardan yani keşiş ve rahiplerden başlayarak hak dininden olmayanları imana getiren bir derviş olup çıkar. Söylencesel anlatımları Türk olmayan kaynakların tanıklığında irdelediğimizde kimi ipuçlarını algılayabiliriz: Müslüman vaizlerin, Balkan ya da Ege topraklarının İslamlaştırılması çalışmalarının uydurulmuş olması düşünülemez. Bu durum Hıristiyan kaynaklar açısından sürekli kaygı verici bulunmuştur. Bu nedenle Menakıbnâme’de dile getirilen olaylarla, en azından büyük bir bölümüyle diğer kaynaklarda aktarılan tarihsel gelişme arasında açık bir çelişkinin olmadığı görülür. Ötesinde bir gerçeği burada aktarmak yerinde olacaktır: Ceneviz egemenliğindeki Yunan adası Sakız ile Türk egemenliğindeki kara arasında ilişki kurmak o dönemde kolaydı. İzmir’den Sakız’a kolaylıkla gidilebildiği gibi Sakız elçileri güçlük çekmeden İzmir’e gelebilirlerdi. Yaşanmakta olan gerçeklik nedeniyle İzmiroğlu, Bedreddin gibi bir kimliğin dönüş güvencesine başvurulmadan Sakız’a gitmesine izin verir. Aslında bir önceki yüzyılın sonlarından bu yana süregelen Anadolu ile Ege adaları arasındaki kötü ilişkiyle bağdaşmayan bu durum, Timur hareketiyle tersine dönmüştü. 1402’de Bayezid’in Ankara’da uğradığı yenilginin sonunda Osmanlı gücünün silinmesi ve Timur’un koruması altında Anadolu kıyısındaki beyliklerin yeniden kurulması, iki ayrı egemenlik alanında bulunan adalarla kara arasındaki ilişkileri baştan başa değiştirdi.

İsyan Örgütleniyor

*Gerçek insanları bilirdim Allah
Ondan gayrisine tapmazdım billah
Ne Kâbe kalırdı ne de Beytullah
Yerine bir arpa eker giderdim*

*İnsanlıktan başka olamazdı cennet
Yok olurdu İsa. Musa, Muhammet
Kalkardı dünyada mezhep, tarikat
Dinlerin bağıını çözer giderdim*

Hıristiyanlarla ilişkileri açısından kısa bir süreyi kapsasa da belirleyici bir nitelik taşıyan bu yolculuktan sonra Bedreddin, doğduğu topraklara, Trakya'ya dönmeye karar verir: Anadolu beyleri arasındaki savaş nedeniyle denizyolu Saruhan Bey donanmasınca kesilmiş durumdadır. Bu nedenle Bedreddin, Edirne'ye gitmek için karayolunu tercih etmek zorunda kalır. Kütahya ve Domaniç üzerinden Bursa'ya geçer. Yolculuk sırasında, adına bağlanan isyanda belirleyici rol oynayan diğer müridini, yani Torlak Kemal'i tanımak olanağını bulur. Bedreddin Edirne'ye dönüş güzergâhını belirlerken, yaylalardaki Türkmenlerle ilişkiyi boyutlandırmak istediğiydi. Çünkü Türkmenler, XIV. yüzyıldan başlayarak Domaniç Dağı'ndan Uludağ'a kadar uzanan engebeli bölgelerde sürülerini otlatıyorlardı. Gelişmeler bize, Bedreddin'in düşüncelerinin dağlık alanlarda kentlerden soyutlanmış biçimde yaşayan Türkmenler arasında iyi kabul gördüğünü kanıtıyor. Bedreddin dönüş yolunda, Kurudağ'da Türkmenlerce heyecanla kucaklanır. Yine Şeyh, Keşişdağı(Uludağ) eteğinde bir Torlak topluluğunca karşılanır: Torlak topluluğunun köyünün adı Sürmedir. Sürme, Bedreddin düşüncesinin yayıldığı Menderes yakınındaki Nizar ve Bulgaristan'da Zağra bölgesindeki Duğalar ile birlikte üç merkezden biri olacaktır. Olasılıkla Aydıneli'nde patlak veren Börklüce İsyanı, Saruhan'da başlayan Torlak isyanı ve Rumeli'nde baş veren Bedreddin isyanı bu üç merkezde planlanmıştı. Torlaklar, Kalenderiye tarikatına bağlı gezgin dervişlerdi. Babai Hareketi'nin bastırılmasından sonra Moğollar ve Beylikler döneminde halk katında sürekli varlıklarını hissettirdiler. Örgütlü feodal devlete tepkilerini hep canlı tuttular. Merkezi otoritenin zayıfladığı her koşulda isyan ettiler ya da isyan eden dinsel-siyasal hareketin içinde yer aldılar. Kentleri örgütlü devletin egemenlik alanı olarak algıladıklarından oralara bile girmeyi kendilerine yasakladılar. İşte Bedreddin'i karşılayan vahşi doğalarına uygun taşkınlık içinde hareket eden bu derviş topluluğuydu. Kayıtlar bize Torlaklarla ilk temasın olumlu sonuç vermediğini söylüyor: Görünüşe bakılırsa tasavvufa gönül vermiş olmakla birlikte Mısır medreselerinden yeni çıkmış bu genç alimle kaba saba, ateşli ve taşkın Torlak topluluğu arasında hiçbir ortak yan yoktu. Menakıbnâme yazarının anlatılarına bakacak olursak Torlaklar O'nu, beylere hizmet etmiş olmakla suçluyor, bey saraylarında geçirdiği zaman

dışında neler yaptığını öğrenmek isterler. Görüşmeler olumlu sonuç verir; görünüş aşılır, ortak nokta bulunur: Ve müridi olmayı kabul ederler, ancak yine de Bursa'ya girmeyi yadsırlar, kentin kıyısına kadar gelirler ve şeylerini uğurlarlar.

Artık Bedreddin bâtnî medrese eğitimi almış bir bilim adamının saygınlığını, Selçuklu kurucu ailesinden gelen bir adamın nüfuzunu ve göçebe babaların kerametlerini kişiliğinde toplayan bir “isyancı” idi. Halep'ten Balkanlara'a kadar uzanan halk desteği bunun kanıtı durumdaydı.

Bedreddin eğitimine ilk başladığı, İbn Arabî felsefesiyle ilk tanıştığı kent olan Bursa'da bir süre kaldı; geleceğe hazırlık anlamında kimi ilişkilerde bulundu. Ardından Gelibolu üzerinden Trakya'ya geçti; Bolayır-Kurudağ ve Malkara yolunu izleyerek Edirne'ye ulaştı. Edirne'de birkaç ay kaldıktan sonra davet üzerine Bursa ve Aydın'a döndü: Olasılıkla isyanın ayrıntıları bu yolculuk sırasında kararlaştırıldı. Sonra yine Edirne'ye dönen Bedreddin; tam yedi yıl dünya işlerinden elini eteğini çekti ya da yeraltında yaşadı. Bu sūfice davranışı günümüz diline çevirirsek düşüncelerini gizlice yaydığı anlamı çıkar. Gizlilik döneminden çarpıcı ipuçları ulaşıyor bize: Hıristiyanlarla yeni ilişkiler kurar Bedreddin. Edirne'ye çağırdığı Enezli iki rahipten biri ailesiyle birlikte yanına yerleşir; rahibin bir Ermeni ile evli olan kız kardeşi dışında tüm aile üyeleri İslamlaşır. Oysa ailenin İslamlaşmayan tek üyesi olan bu kadının kızı, Bedreddin'in oğlu İsmail'in eşi ve Menakıbnâme yazarı Hafız Halil'in annesi olacaktır.

Taht Kavgası Bedreddin'in Aleyhine Sonuçlanıyor

*Bir olurdu zengin fakir her zaman
Çaresiz dertlere olurdum derman
Ne gâvur kalırdı ne de Müslüman
Tümünü bir yola çeker giderdim*

*Gece gündüz çalışırdım millete
Bir faydalı kul olurdum elbette
Bir ırmak olurdum Güneş'ten öte
Yeni fezalara akar giderdim*

Taht kavgası kapsamında Musa Çelebi'nin kardeşi Süleyman'ı mağlup etmesi bir bakıma Bedreddin ile köklü ilişkisinin de başlangıcı oldu: Bedreddin, çok önemli bir görev olan kazaskerliğe getirildi. Dünya işlerinden elini-eteğini çekmiş bir sûfinin böylesi bir görevi kabul etmesi-ki daha önce Timur'un önerisini yadsımıştı- düşüncelerini siyasi eylemin hizmetine sunmanın zamanının gelmiş olduğunu gösterir. Çünkü Osmanlıların zayıf düşmesini izleyen dönemde Anadolu'da ve Balkanlar'da anarşi hüküm sürüyordu; bu topraklar patlamaya hazırdı bir bakıma. Dış koşullar bir isyan için olağanüstü elverişliydi.

İsyanın hazırlık aşaması Musa ile temsil edilen Osmanlı meşruiyetinin gölgesinde kotarıldı: Kazaskerlik görevinin Bedreddin'e kazandırdığı güçlü konum O'na, düşüncelerini yayma, halkla sıkı bir bağ kurma fırsatını verdi. Selçuklu kurucu ailesinden gelmesi O'nu Varna, Silistre, Edirne ve Serez'de yerleşmiş bulunan İzzeddin taraftarlarına bağlıyordu. Osmanlı'nın merkezi bir güç durumuna gelmesini önleyecek her türden çabayı tüm olanaklarıyla destekleyen Eflak voyvodası Mircea ile bu dönemde ilişki kuruldu. Bedreddin'in Edirne'de inzivaya çekildiği dönemde(1407-1411) Cüneyd, İzmir'deki beyliğinden sürülmüş, Arda Nehri üzerindeki Ohri'ye sancakbeyi atanmıştı. Bedreddin'in eski müridi bu beyle isyanın çatısını kurduğunu da söyleyebiliriz.

Taht kavgasında Süleyman bir süre de olsa meşru iktidarı temsil etti: Trakya'da temellenen bu iktidar ağırlıkla Rumelili idi; savaşa pek hevesli olmayan Çandarlı desteği O'nu edilgenleştiriyordu. Anadolulu niteliği daha baskın olan Mehmet Çelebi, babasının Asya ve Avrupa'da bulunan mülkünü yeniden birleştirme politikasını güttü: İmparatorluğun ilahi ideolojisi olmaya yatkın gördüğü dinsel ortodoksluğa, yani Sünniliğe sıkı sıkı sarındı. Musa'ya gelince, Rumeli uç beyliklerinin bâtinî-heterodoksi savaççı insanlarını potasında topladı. Doğal olarak taraftarları Tuna boylarının Türkleri idi. Olaylar örgüsü içinden geleceğe bakan Musa, halkın çok sevdiği, Selçuklu kurucu ailesinden Bedreddin'i

keşfetmekte gecikmedi. Musa'nın Şeyh ile karşılaşması söylencesel bir anlatımla sunulur: Hükümdar rüyasında Şeyh'i görür ve ertesi gün O'nunla camide karşılaşır. Ve bu durumu bir keramet olarak algılar ve O'na mürit olur.

Menakıbname yazarının belirttiğine göre İzmiroğlu Cüneyd, Ohri Sancakbeyliği'nden ayrılmakta özgür bırakılır; İzmir ve Tire'deki yandaşlarının desteğiyle Aydıneli'ni yeniden ele geçirir. Yine Osmanlı vakanüvislerinin kayıtları, 1411-1413 arasında kazaskerlik yapan Bedreddin'in, Börklüce Mustafa adında birini kethüda olarak görevlendirdiğini belirtir. Olasılıkla Aydıneli'ne egemen olan Cüneyd'in onayıyla Rumeli'ye geçen Börklüce Mustafa Bedreddin tarafından etkili bir görevle görevlendirilmiştir.

Ne var ki Musa'nın Osmanlı otoritesini temsil durumu uzun sürmez: Kardeşi Mehmet tarafından iktidardan düşürülür; Eflaklı müttfeğinin yanına kaçmaya çalışırken yakalanıp öldürülür. Gelişmeler Bedreddin için yakıcı sonuçlar üretir: Kendisi azledilir, müritlerinin çoğu hapsedilir. Şeyh ve ailesi ulufe bağlanarak İznik'e sürgüne gönderilir. İznik'te sürgünde iken yazdığı et-Teshîl adlı yapıtının sonuç bölümünde duygularını şöyle açıklar Bedreddin:

“Bu kitabı tamamladığım şu sırada doğduğum kentten uzaktayım; üzüntü ve felaket içindeyim. Yüreğimde yanan ateş günden güne büyüyor. Ey gizli iyiliklerin Efendisi bizi korktuklarımızdan korusun.”

Hüzünlü Son

O günü görseydim yüzüm gülerdi
Dünyada insanlar bayram ederdi
Ne bir silah ne bir atom kalırdı
Bir ulu deryaya döker giderdim

İbreti der varlığımız bitmezdi
İnsanoğlu yanlış yola gitmezdi
Ayrı gayrı devlet icap etmezdi
Dünyaya bir bayrak diker giderdim.

İbreti

Anadolu'da Börklüce ve Torlak isyanlarının başlaması üzerine Bedreddin İznik'ten ayrılır ve kendi doğal müttefiklerine yönelir: Bunlar İsfendiyaroğlu ve Balkan prensleridir. Menakıbname, Bedreddin'in geldiği gece İsfendiyar'ın bir oğlunun olduğunu belirtiyor. Şeyh, çiğnediği bir hurmayı çocuğun ağzına atar ve ona İsmail adını verir.

Menakıbname, Mehmet I'den korkan İsfendiyaroğlu'nun Bedreddin'i başından savmak için elçilik göreviyle Kırım Tatarları'na gitmesini önerdiğini belirtir. Bedreddin her şeyin farkındadır. Pek istemeden de olsa gemiye biner. Gemi rotasını değiştirir ve Eflak kıyılarına ulaşır: Bedreddin'i sahile çıkarıp bırakır ve çekip gider. Eflak sahilinde terk edilen Şeyh'e, yörenin Hıristiyan halkı sahip çıkar. Eflak'ta, Sultan Mehmet'in gazabından kaçan Musa yandaşları Bedreddin'in çevresinde toplanır. Eflak-Boğdan Savaşı sürdüğünden Bedreddin Kırım'a gitmekten vazgeçer; sonucu ne olursa olsun Edirne'ye dönmeye karar verir. Menakıbname'nin bu yargısını paylaşmak pek olası değil: Örneğin Osmanlı vakanüvisleri Bedreddin'in Tahtı ele geçirmek için Deliorman bölgesinden başlayarak Balkanlar'da düzenli bir isyanı örgütlediğini belirtiyorlar. Hafız Halil ise isyandan sakınarak, dedesinin Edirne'ye yürüyüşünü, yeni yazmış olduğu Nûrû'l-kulûb adlı yapıtını Sultan'a sunma isteğine bağlıyor. Ötesinde sufi dedesinin bu girişimini eceli geldiğinde avcıya giden av gibi kendini isteyerek kurban etme eğiliminin içine yerleştiriyor: Doğal olarak Hafız Halil'in betimlemesi Hz. İsa'nın Kudüs'e yürüyüşünü anımsatıyor. İsa'nın geçtiği yollara yapraklı dallar serilmesini, halkın cadde kenarlarına toplanarak O'nu alkışlamasını çağrıştıracak biçimde Bedreddin'in geçtiği yerlerde insanlar toplanır ve onu alkışlar; armağanlar sunar, ondan öğütler istenir. Söylencesel anlatımla da olsa bu betimlemeler, Bedreddin'in bölgede çok iyi karşılandığını anlatır, ötesinde militan bir tabanın olduğunu kanıtlar. Hafız Halil'e göre Bedreddin'in Edirne'ye doğru yürüyüşü Sultan tarafından yanlış yorumlanmış ve bir komplo olarak algılanmıştır.

Bedreddin hareketini daha tohum halindeyken ezmek isteyen Sultan, Selanik Kuşatması'nı kaldırarak Bedreddiniler üzerine yürümüştür(1416 sonbaharı): Kılık değiştirmiş 200 adamını Bedreddini yakalamak için Balkanlar'a gönderir. Hafız Halil Menakıbnâme'sinde yine İsevi bir hava içindedir: Sultan'ın adamları Bedreddin'e yaklaştıklarında O namaz kılmaktadır. İyi bir müneccim olduğu için, tanrısal yazgı defteri olarak algılanan Gökyüzü'nde kendi ölüm fermanını okur. Çevresindekilere ecelinin geldiğini ve kaderin tecelli etmesi gerektiğini söyler. Kendisini yakalamakla görevli birlik yaklaştığında onları nezaketle selamlar. Tutuklu olduğu söylenir. Serez'e götürülür, hapsedilir ve yargılanmayı bekler. Peygamberlik davası gütmekle, padişahlığa talip olmakla suçlanır. Dedesini aklama kaygısını sürekli önde tutan Hafız Halil'e göre Börklüce Mustafa'nın ve Torlak Kemal'in entrikaları O'na mal edilir. Daha sonra Sultan ile tutsağı arasında bir yüzleşme gerçekleşir; bunu, İran'dan yeni gelmiş Molla Haydar Herevi ile yüz yüze yapılan ve iki gün süren bir tartışma izler. Herevi'nin Kanı helaldir, ama malı haramdır, fetvasının ardından 18 Aralık 1416 tarihinde Serez Çarşısı'nda asılır.